

És most következzen Nagy Lajosné véleménye, „látása”, mely korábbi, a hiedelem gyakorlatiasságára vonatkozó hipotézisünket, úgy véljük, újólag megerősíti, illetve árnyaltabbá teszi azáltal, hogy megvilágítja: szubjektív látásról, ahogyan neveztük, predeterminált látásról van szó.

„Édesanyámtól úgy hallottuk, hogy az Úrjézus képe van minden szem búzán. Ebbe kell így hinnünk. Ő nem tudta megmutatni. Ezt így higgyük. Ezt senki se látta rajta, a Jézus képit, de higgyük, hogy rajta van. Ezt hinnünk kell! Ez a hit dolga. Áldás csak akkor van, ha munkánkat hittel csináljuk. A Jézus Képe nem látszik, csak higgyük. Csak a hit szemével lássuk. Avval láthassuk. Azért kérjük a Jóistent, adjon nekünk erős hitet, me akkor tudunk élni.”

Kétségtelen, a búzakultusz és eme hiedelem más vonatkozásaira is ki lehetne térni mind történelmi, tehát az idő, mind földrajzi, tehát tér, talán etnikai összefüggésben is. Megfogalmazhatnánk, például, egy olyan hipotézist, hogy összefüggés van/lehet a búzaszemén látott krisztusi arc és a keresztény ikonográfia, keresztény propaganda nyomtatványok (szentképek) képszerkesztése között. Ha van, vagy lehet, melyik hatott melyikre, mikortól és hol?

Dolgozatunkat azzal a meggyőződéssel zárjuk, hogy a vallásos gondolkodás, hit és érzés, valamint a konkrét és determinált emberi lét szorosan összefonódnak. Úgy véljük, Ady kérdése: „Miért fáj neked az égő élet?”, meg a csíkszentdomokosi székelymagyar hite, hogy minden búzaszemén rajta van Jézus képe, egyazon életérzést tükröznek: A búza élet. Ha élet, akkor szent, és ha élni akarsz, szenteld meg azt, ami biztosítéka az életnek. Ha meg pusztul, sirasd meg, akár a vesző életet.

Ha nem találkozom Fazakas Domokosné sóhajával a vonatban, talán nem találkozom az ismertetett búzaszemmel.

A Csíkszentomokoson fellelt hiedelem esetleg jelzés lehet arra is, hogy a búzakultuszról összegyűjtött tudás zsákja nincs még annyira tele, hogy ne férne el benne egy krisztus-arcos búzaszem.

Balázs Lajos

Adatközlők

FDBA = Fazakas Domokosné Bíró Anna (sz. 1907); NLFR = Nagy Lajosné Ferenc Rozália (sz. 1909); KAKZS = Kedves Árónné Ferencz Zsuzsanna (sz. 1924); KAKR = Kristály Árpádné Kristály Rozália (sz. 1930)

Farsangi szokások Hegyköztótteleken

A farsangi időszak január 6-án, Vízkeresztkor kezdődik, a farsang kihirdetésével, s egészen hamvazószerdáig, a Nagyböjt kezdetéig tart. De legtöbb helyen, ahogy a Nagyváradtól északra eső Hegyköz egyik településén, Tótteleken is, az utolsó három napon át tartott: farsangvasárnapon, farsanghétfőn és húshagyókedden. Sok helyen hamvazószerdát követő napon, egynapos böjt után, a böjtöt felfüggesztik, hogy a farsangi maradékot elfogyaszthassák. Ennek a napnak zabáló-, torkos- vagy tobzódócsütörtök a neve. Tótteleken *kövércsütörtök*nek nevezték. Sajnos Tótteleken erről már csak múlt időben beszélhetünk, mivel utoljára az 1980-as évek elején tartották meg. Fő szervezője a mindenkori tanító, vagy tanító néni volt.

A farsangvégi mulatozás már szombaton délután megkezdődött. Az asszonyok sütöttek, főztek farsangi ételeket, három napra: húslevest, töltöttkáposztát, kocsonyát és farsangi fánkot. Ezek egy ház asztaláról sem hiányoztak. Szombat délután elindult a

hírhordó szekér. A lovak, az ostor tarka papírszalagokkal voltak feldíszítve. A legények, amennyien csak a szekérre felfértek, nagy papírcsákóval, plakátokkal voltak felszerelve. Egyik dobolt, másik dudált, a többiek kurjongattak, a lovak nyakában csengők csilingeltek. Ahol sok népet láttak megálltak és vicces kiabálások, rigmusok mellett adták hírül a farsangi multságokat.

*Azt dobolták Szentesen,
Aki fázik reszkessen.
Aki miránk haragszik,
Dögöt egyik tavaszig.
Azután meg egeret,
Míg a szeme kimered.
Aki máma búsul,
Elibünk ne álljon,
Mert elhúzzuk a nőtáját*

*A farsangi bálon.
Tovább nem mondom.
Egy szó mint száz
A farsangon jó szórakozást.
Ne sajnálja azt a pár lejt senki.
Mert megéri.
Estére a színpadon
A gyimesi vadvirágot megtekintheti.*

Szombaton este megkezdődik a „szerep bál”. Ezen az este vidám műsort, esetleg színdarabot mutattak be, melyet a tanító néni tanított be, főleg a fiataloknak. A rigmus utolsó sora is erre utal. Ezen a bálon mindenki ott volt. Az asszonyok fánkot, az emberek egy-egy demizson bort vittek, s mikor megéheztek, ettek, ittak. Az utóbbi időben tombolát, cukrásztésztát árultak, valamint sört sorsoltak ki.

A farsangot *mindenki névnapjának* tartottak – úgy mondták viccesen a *bolondok napja*. Ha két ember találkozott így köszöntötték egymást: *Sok nevünk napját éljük testvér! Azt mondták egymásnak: most ünnepelj testvér, mert ha farsangkor dolgozol, akkor aratáskor beteg leszel és kiráz a hideg.*

Vasárnap délután az iskolások szerepeltek, majd gyermekbál következett. Este folytatódott a felnőttek báljával, mely hajnalig tartott. Ekkor a legények elindultak a zenészekkel egyúttal a faluba a lányos házak elé, éjjeli zenét adni, elsősorban azoknál, akikkel együtt mulattak az éj folyamán. A házigazda felkelt és lámpát gyújtott. Ha nem hallotta meg tovább énekeltek. Ha pedig meghallották, felkelt a ház népe, s apraja nagya közösen énekelt. Majd az utcáról mindenki bement, a házigazda pedig pálinkával, kolbásszal, szalonnával, sonkával, majd borral kínálta a vendégeket. Így mentek végig a falun. Amelyik leány elfogadta a legény szerénádját, az már a jövő farsangra menyecske lett.

Hétfőn dél felé újra összegyűltek a *tél temetésére*. A lótaró gazdák befogták a lovakat a szekérbe, vagy a csengettyűs szánba. A lányok felültek a szekerekre, szánokra, a legények egy része lovakon, bőujjú ingben, hófehér gatyában, papírszalagokkal és csengőkkel felszerelve haladt a szekerek mellett, a többi legény pedig összefogódzva a szekerek mögött. Leghátul a cigányok mentek zeneszóval, dalolva, nagy kurjongatások mellett. Egy legényt felöltöztettek öregembernek, s egy lócára fektették, amit vagy szekéren, vagy targoncával körülhordták a faluban. Egy-egy sarkon megálltak, a kántor elprédikálta a telet, hogy a farsanggal véget ér, el kell temetni, majd a fiatalok elkezdtek táncolni és énekelni. Majd mennek tovább, miközben éneklük:

*Végigmentem a tóttelki nagy utcán,
Kétfelől hajlik rám a tulipán.
Közepéből szakasztottam egy virágot-virágot,
Szeretőmre senki ne tartson számot.
Végig mentem a tóttelki nagy utcán,
Betekintek kisanymyalom ablakán.
Éppen akkor vetette meg az ágvat, az ágvat,
Háromágú rozsmaringgal septe ki a házat.*

*Végig mentem a tóttelki temetőn,
 Elvesztettem a piros bársony zsebkendőm.
 Aki azt a zsebkendőt megtalálja-megtalálja,
 Harminchárom páros csók lesz az ára.
 Réten, réten, sejt a tóttelki réten,
 Elvesztettem a zsebbevaló késem.
 Késem után a karikagyűrűmet,
 Azt sajnálom, nem a régi szeretőmet.
 Szagos a rozmaring, szagos a rozmaring,
 Földre hajlik az ága.
 Gyere kis angyalom, kedves kis angyalom
 Ül az árnyékába.
 Nem ülök, nem ülök én az árnyékába,
 Vasaltas a ruhám, megver a jó anyám máma.*

Azok a legények, akiknek nem fogadták el az éjjeli zenéjüket, amikor az illető házhoz értek, leoldották a szekerekhez kötött fatuskót, majd odaláncolták az utcaajtóhoz, közben nagy kurjongatások között kiabálták:

*Akinek van vénleánya,
 Hajtsa ki a gulyára!*

Hétfőn délután zenés gyerekből következett, amelyre azoknak a családoknak a gyermekei is eljöttek, akik már rég elköltöztek a faluból. A zenészek ugyanúgy játszottak mint a felnőttek bálján. A gyerekből 8 óráig tartott, ezt követte a felnőttek bálja.

Kedd este az *asszonyok bálja* következett – mókás menyecskék megtartották a *kendervetést*. Készítettek egy szalmával kitöltött rongybábut és este 9-10 óra felé, amikor a legjavában táncolnak, vagy 10 asszony bevonult a mulatozók közé. Elöl ment a főnök, aki vitte a bábut. Az egyik *vetette a kendert* – mindenféle magot szórt szét – lehetőleg úgy, hogy a bámészkodó közönség szemébe, hajába hulljon. Utána elgerebelték jó hosszú rózsafát, vagy tövises akácágat húztak, viccesen salapáltak, utána meglocsolták csuporral, akit lehet szembe precskáltak. Majd körbeálltak, táncoltak, s nagyokat ugrottak, miközben kiabáltak: *ilyen nagyra nőjön a kendetek kendere, ni!* Aztán ha a nyáron valakinek apró maradt a kendere így szölingatták *hej, te nem ugrottál látod elég nagyot farsangon*. Majd víg mulatozás közben elérkezett az éjféli. Ekkor meghúzták a harangokat, annak jeléül, hogy véget ért a farsang és kezdődik a nagyböjt. Elhallgatott a zenekar, fogták a bábut, amely a telet jelképezi, elvitték a legközelebbi folyóhoz, vagy tóhoz és beledobták, hogy úgy menjen el a tél, ahogy a víz elviszi a bábut és jöjjön a tavasz. Utána nagy csendesen hazamentek.

Hamvazószerdán nem ettek semmit, a katolikus vallású lakosságnál szigorú böjti nap volt. Majd következett kővércsütörtök. Ezen a napon minden, farsangról megmaradt húsos ételt elfogyasztottak. Utána az asszonyok kimosták szódával a fazekakat és 6 hétig nem fogyasztottak semmiféle zsíros vagy húsos ételt. Amikor eljött a húsvét, először sonkát főztek és elvitték a templomba megszentelni, hogy a hosszú böjt után ne betegedjenek meg.

Dukrét Géza

